

1.UVOD

Početak primjene Zakona o porezu na dodatu vrijednost, Bosna i Hercegovina se pridružuje masi od preko 70 procenata svijetske populacije u preko 120 zemalja svijeta u kojima se primjenjuje porez na dodatu vrijednost. U osnovne razloge za donošenje Zakona o PDVu, između ostalog spadaju:

- izgradnja jedinstvenog ekonomskog prostora,
- jačanje fiskalnog i finansijskog suvereniteta BiH,
- korištenje PDV-a kao instrumenta uspostavljanja makroekonomske stabilnosti na jedinstvenom tržištu koji je komplementaran monetarnoj politici,
- uključivanje BiH u međunarodne integracije uopšte, a u EU posebno, kao ključni element spoljne politike,
- kreiranje uslova za uspješno funkcionisanje institucija i izmirenje međunarodnih obaveza BiH, putem sigurnijeg i većeg punjena budžeta svih teritorijalno-političkih jedinica primjenom PDV-a,
- efikasnija borba protiv korupcije na nivou BiH, odnosno smanjenje poreske evazije,
- kao faktor reintegracije privrede BiH.

¹Nacrt zakona o PDV-u i plan implementacije Zakona o porezu na dodatu vrijednost pripremljeni su uz pomoć Ureda za carinsku i fiskalnu pomoć (CAFAO) Evropske unije. Zakon je oblikovan prema Šestoj direktivi EU, kojom se propisuje jedinstvena poreska osnovica u cilju harmonizacije oporezivanja prometa porezom na dodatu vrijednost, pri čemu harmonizacija ne podrazumijeva unifikaciju, nego ostavlja mogućnost da nacionalno zakonodavstvo može zadržati svoje posebnosti do određene mjere do koje ne utiče negativno na funkcionisanje zajedničkog tržišta. Zakon o porezu na dodatu vrijednost usvojen je od Predstavničkog doma i Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH i objavljen u Službenom glasniku BiH broj 9/05, 24. februara 2005.godine. Izmjene i dopune Zakona o porezu na dodatu vrijednost objavljenje su u Službenom glasniku BiH broj 35-05,6 juna 2005.godine.

PDV je fiskalni fenomen i kao takav, spada u oblast poreske, a time i ekonomske politike.

²PDV je višefazni porez na promet proizvoda i usluga kojim se isključivo oporezuje finalna, krajnja potrošnja. Svaki učesnik u proizvodnom-prodajnom lancu prilikom prodaje

¹ Petković S., Lagumdžija H. (2006), Komentar Zakona o porezu na dodatu vrijednost, Banja Luka, str.15.

² Petković S., Lagumdžija H. (2006), Komentar Zakona o porezu na dodatu vrijednost, Banja Luka, str.16.

proizvoda ili vršenja usluga obračunava i uplaćuje PDV, ali ga ujedno i prevaljuje na sljedećeg učesnika u lancu, sve do krajnjeg potrošača, koji jedini suštinski plaća porez jer ga jedini on nema na koga prevaliti. PDV je danas preovladavajući oblik oporezivanja finalne potrošnje u svijetu, te svoju popularnost može zahvaliti, prije svega, prednostima u odnosu na porez na promet, a one se ogledaju u sljedećem:

- izdašniji i efikasniji jer obuhvata sve faze proizvodno-prometnog ciklusa,
- umanjuje uslove za postojanje sive ekonomije,
- naplata najvećeg dijela PDV-a se ostvaruje prije maloprodajne faze, što znači da se porez naplaćuje na ukupnu vrijednost do svake faze prometa,
- PDV je višefazan jer se oporezuju, prate i kontrolišu sve faze prometnog ciklusa i zasniva se na sistemu odbitaka, te se time smanjuje i mogućnost poreske ivazije,
- cilj PDV-a je da se oporezivanjem obuhvati što veći broj dobara i usluga,
- sistem PDV-a dosljednije poštuje princip odredišta,
- PDV obezbijedjuje ravnopravan konkurentski položaj uvezenih i domaćih proizvoda na tržištu,
- mali broj stopa PDV-a smanjuje administrativno-tehnička ograničenja i pojednostavljuje tehnike obračunavanja, plaćanja i kontrole,
- nema odlaganja plaćanja,
- obezbijedjuje neutralnost u spoljnotrgovinskim transakcijama, jer je izvoz u cjelini oslobođen oporezivanja,
- PDV se naplaćuje odmah po uvozu.

³Pored svojih prednosti, PDV ima i određene nedostatke:

- povećano administriranje i troškovi poreskih obveznika u vezi sa obručavanjem, naplatom i plaćanjem poreza, kao posljedica činjenice da se poreskim obveznicima u sistemu PDV-a smatraju svi registrovani obveznici koji vrše oporezivi promet dobara i usluga. Poreski obveznici u sistemu PDV-a moraju da vode posebne poreske evidencije i o svojim prodajama i o svojim nabavkama, moraju registrovati i kontrolisati sve primljene i izdane fakture i utvrđivati poresku obavezu, što je znatno složenije u odnosu na porez na promet,
- izraženija regresivnost, što je posljedica manjeg broja poreskih stopa u odnosu na

³ Petković S., Lagumdžija H. (2006), Komentar Zakona o porezu na dodatu vrijednost, Banja Luka, str.17.

sistem poreza na promet,

- relativno izraženiji inflatorni potencijal. Uvodjenjem PDV-a zahtijeva se veliki oprez i zbog mogućeg povećanja cijena. Pri tome se osim racionalnih moraju imati u vidu i razni i drugi iracionalni motivi i razlozi, posebno ukoliko obveznici nisu blagovremeno upoznati sa osobinama i posljedicama primjene PDV-a,
- s obzirom na to da priroda PDV-a zahtijeva jedinstveno uvođenje, primjenu i administriranje na najvišem nivou vlasti, javlja se problem raspodjele subcentralnim nivoima, tj. adekvatne i pravedne distribucije prikupljenog poreza nižim nivoima vlasti-entitetima, kantonima i opstinama. Prilikom dizajniranja poreskog sistema, neophodno je voditi računa o dva ključna principa i to o efikasnosti i pravičnosti.

Efikasnost kao princip podrazumijeva takav sistem koji će omogućiti da korist ostvarena porezom u najmanju ruku bude jednaka gubitku koji poreski obveznik podnosi plaćajući porez. Princip pravičnosti u poreskoj politici polazi od pretpostavke da postoje razlike u alokaciji dohotka na pojedina dobra u zavisnosti od visine dohotka. Pravičnost se posmatra kao horizontalna i podrazumijeva da poreski obveznici sa sličnim dohotkom budu identično i vertikalna, koja podrazumijeva da poreski obveznici sa različitom visinom dohotka treba da budu tretirani različito. Princip pravičnosti, prije svega, ima za cilj umanjene regresivnosti kao jednog od često isticanih nedostataka PDV-a. Stoga je u procesu dizajniranja poreskog sistema potrebno nastojati da porezi omoguće pravilniju raspodjelu agregatnog dohotka.

Porez na dodanu vrijednost je novina u poreznom sistemu Bosne i Hercegovine, a u svijetu ovak oblik oporezivanja egzistira u više od 120 zemalja. To podrazumijeva pokrivenost ovim načinom oporezivanja više od 70% svjetske populacije.

⁴Prednosti PDV u odnosu na Porez na promet proizvoda se ogledaju u slijedećem:

1. Dobra kontrolna mogućnost
2. Efikasnost ubiranja
3. Umanjuje uslove za postojanje sive ekonomije!
4. Smanjuje mogućnost poreske evazije

⁴ Petković S., Lagumdžija H. (2006), Komentar Zakona o dodatu vrijednost, Banja Luka, str.18 i 19.

5. Sistem PDV dosljedno primjenjuje princip odredišta
6. Nema odlaganja plaćanja nakon obračunskog ciklusa
7. Naplaćuje se odmah po uvozu
8. Obezbeđuje neutralnost u spoljnotrgovinskim transakcijama
9. Jednostavan za primjenu
10. Eliminise kaskadni efekat

Nedostaci ovog oblika oporezivanja se ogledaju u:

1. Povećano administriranje poreskih obveznika u smislu dodatnih evidencija
2. Izraženiji inflatorni potencijal u trenutku prelaska na ovaj sistem
3. Pravedna distribucija ubranog poreza nižim nivoima vlasti

Međutim, treba istaći da je socijalna suština PDV-a zanemarena u ovom trenutku. Nakon početnih "skromnih" pretpostavki o rezultatima povećanih prihoda od ubiranja PDV-a, trenutni pokazatelji su više nego izvrsni. U ovoj godini se očekuje oko 500 miliona KM više ubranog poreza, ali samo oko 50 miliona država hoće da izdvoji na socijalne programe u svrhu ublažavanja negativnih efekata PDV-a.